

hündürlükdə 50x30x8 sm ölçüdə patka təknəcikləri yerləşdirmək olar. Təknələrə birinci kəpənəklərin düşməsi anı uçuşun başlanğıcı kimi qəbul edilir. Sutka ərzində bir təknəciyə 30-dan çox kəpənək düşməsi intensiv uçuş sayılır.

Yay dövründə cərgəarası şumlanan tərəvəz bitkiləri səpinlərinin (əkinlərinin) ən azı 10%-ində yoxlama aparılmalıdır. Ölçüsü 0,25 m² olan yoxlama meydançalarında yumurtaların miqdarı sayılır, sonra isə tırtılların və pupların müəyyənləşdirilməsindən ötrü 5 sm-ə qədər dərinlikdə torpaq qazıntıları aparılır. 1 m²-də orta hesabla 0,4 tırtıl tapılırsa, əkinlərin məskunlaşması zəif, 0,8-ə qədər isə orta və 0,8-dən yuxarı olarsa, güclü sayılır. Axırını halda sahələrdə başdan-başa yoxlama aparmaq tələb olunur.

Kəpənəklərin birinci nəslinin inkişafı dövründə tərəvəz bitkilərinin, şəkər çuğundurunun və digər cərgəarası şumlanan bitkilərin, yetişdirildiyi sahələr, ikinci nəslinin inkişafı zamanı isə, bunlarla yanaşı, payızlıq əkinlərdə xüsusi diqqətli yoxlanılır.

Kəpənəyin nisbətən yüksək olmayan miqdarında onunla mübarizədən ötrü lepidosid, bitoksibatsilin biopreparat-

larından istifadə etmək olar. Onlar fitofağın inkişafını 61-91% ləngitməyə imkan verir. Kəpənəklərin yüksək miqdarında isə sahələrə kimyəvi insektisidlər çiləmək lazımdır. Şəkər çuğundurunu toxumlarının insektisidlərlə əkinqabağı işlənməsi bitkilərin inkişafının ilk mərhələlərində onların gəmirici kəpənəklərlə zədələnməsini xeyli aşağı salmağa imkan verir.

Mikayıl Xubalyev,
özal məsləhətçi

İkinci Kənd Təsərrüfatının İnkişafı və Krediləşdirilməsi Layihəsi

“Masallı Regional
Məsləhət Mərkəzinin fəaliyyəti”

Layihə
Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı
Nazirliyi Yanında Kənd Təsərrüfatı
Kreditləri üzrə Dövlət Agentliyi
tərəfindən maliyyələşdirilir.

İcraçı: Aqro-Məsləhət Qeyri Hökumət Təşkilatı

Ünvan: Bakı, C.Cabbarlı 40.
Tel/faks 498188, 5967018.

“Köser” mətbəəsində çap olunmuşdur. Sayı 5000.

Sovka təhlükəli və zəhərli ziyanvericidir

Bakı-2010

Bəzi rayonlarda gəmirici kəpənəklərin artması nəticəsində zərərvericiliyin çoxalması müşahidə olunur. Onların arasında ən çox ziyan vuran hər yerdə yayılmış payızlıq kəpənəkdir (Sovka, Aqrotis Segetum Schiff). **Onun tırtılları (qurdları) payızlıq bitkiləri: pambığı, şəkər çuğundurunu, kələmi, soğanı, yerkökünü, kartofu, qarğıdalını, günəbaxanı zədələyir. Cəmi 150 növü və 36 ailəsi vardır.** Zıyanverici gecələr daha fəaldır. Tırtıllar bitkiləri aşağı kök boynundan gəmirir, torpaqdakı toxumların rüseymlərini və cücərtilərini yeyir, kökümeyvələrdə və kartof yumrularında dərin çalacıqlar və şırımcıqlar əmələ gətirir. Nəticədə əkinlər seyrəlik, məhsulun miqdarı və keyfiyyəti aşağı düşür.

Yaşlı tırtıllar torpağın 10-25 sm dərinliyində qışlayır. Onlar 11°C, aşağı nəmlikdə isə 18°C temperatura dözürlər, kiçik və ortayaşlılar qidalanmanı qurtarmadıqları üçün qışlamaya hazır olmur və 5°C-dən aşağı temperatura davam gətirmir. Onlar torpağın üst qatında qalır və payızın axırlarında, yaxud qışın əvvəlində məhv olur. Pupları 25-35 günə inkişaf edir. Birinci nəsil kəpənəklərin uçuşu may-iyun aylarında gecələr baş verir. Kütləvi

uçuş havanın temperaturu +16-17°C-də başlayır və 10-20 gün davam edir. Kəpənəklərin ömrü 5-25 gün arasında təbəddüd edir, maksimum 35-40 gün çəkir. Zıyanverici ildə iki, bəzən üç nəsil verə bilər.

Payızlıq kəpənəyin inkişafına meteoroloji şərait güclü təsir edir. Kiçik yaşlı tırtılların inkişafı üçün yüksək ortaqündəlik temperaturalarda baş verən yağmurlar, kəpənəklərin puplanması və uçuşu zamanı isə aşağı nəmlik əlverişlidir. **Uçuş zamanı çiçəklənmiş bitkilərin çoxluğu zıyanvericinin balaverməsinin kəskin sürətdə artmasına və sayının çoxalmasına, onların çatışmaması isə ikinci nəsil dişilərin tam qısırlığına səbəb olur.**

Payızlıq kəpənəyin tüfeyli yumurtaları, tırtılları və puplarının 70-dən artıq növü məlumdur. Cərgəarası şumlanan sahələrdə birinci nəsil dişilərin yumurtalar qoymasından əvvəl və kütləvi yumurta qoyması zamanı hər hektara 10-20 min trixogram buraxılmasını zıyanverici ilə səmərəli bioloji mübarizə tədbiri kimi həyata keçirmək olar.

Fitofaqlarla mübarizədə aqrotexniki üsullara: kütləvi yumurtaqoyma dövründə, yaxud onun qurtarmasından dərhal sonra

heriklərin kultivasiyası, cərgəarası şumlama və tərəvəz bitkilərinin cərgəarası yumşaldılması, herbisidlərdən istifadə, dərin dondurma şumu, çölnoxudu-yulaf heriklərinin tətbiqi, bitkilərin bacardıqca daha erkən müddətlərdə səpilməsi, növbəli əkin tədbirlərə mütləq riayət etmək lazımdır. Göstərilən aqroüsullar bitkilərin payızlıq kəpənəklə zədələnməsini iki dəfə azalda bilər.

Mübarizənin düzgün aparılmasından ötrü zıyanvericinin sayının müntəzəm uçotu aparılmalıdır. Müşahidələri payızda daha çox miqdarda kəpənəklərin qeyd edildiyi sahələrdə tırtılların qışlama dərinliyində torpağın temperaturunun 10°C-yə çatdığı andan yazda başlamaq lazımdır. Bu sahələrdə diaqonallar üzrə 50x50 sm ölçüdə 15-20 sm dərinlikdən torpaq nümunələri götürülməlidir. Nümunələrin sayı sahəsi 10 hektara gədər olan yerdə 8, 50 hektara qədər olanda 12, 100 hektara qədər olanda isə 16 olmalıdır. 1 m²-dəki tırtılların miqdarını riyazi hesablama yolu ilə təyin edirlər. 2-3 ədəd/m² olarsa, payızlıq kəpənəyin nəzərə çarpacaq dərəcədə ziyan verəcəyi gözləmək mümkündür. **Kəpənəklərin uçuşuna nəzarətdən ötrü torpağın səthində 0,7 sm**